

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

1942.

NEVELÉSÜGYI FÜZETEK

május

5. füzet

Évzáró ünnepélyre.

Isten, ki Mennyből nézed ünnepünk,
Adj ma tisztább szívet minékünk,
S ki gyermek-kezünk imára teszed,
Vezessen áldó s megáldott kezed,
Hogy iskolánkat, ezt a négy falat,
Melyből szent emlék minden talpalat,
Ugy köszöntsük ma elbúcsúzáskor,
Mint a méh a fát, akácnyíláskor.

Isten, ki Mennyből nézed ünnepünk,
Add, hogy e házhoz mindig hűk legyünk!
Hol lelkünk fogant Téged hinni,
Hol szívünk dobbant hazánkban bízni,
Hol a könyveknek ezer meséje
Aranyat hintett lelkünk kertjébe:
Ettől a háztól búcsúra kelve —
Legyen a szívünk hálával telve!

Parányi lelkünk messzire száll ma,
De bárhova is vigye el szárnya,
Amit itt szedtünk kis tarisznyánkba,
Hűn megbecsüljük, nem vetjük sárba!
Kinyitjuk sokszor imádság-könyvünk,
S miért oly gyakran hullott a könnyünk:
Megtépett, árva édes hazánkra,
Bánatestéken magunkba szállva,
Kérjük az Istent imás ajakkal:
Tegyen csodát a tépett magyarral!

(Móra László.)

Következetesség az iskolai nevelésben.

A következetesség általános értelmezésben hasonló körülmények között, azonos hatásokra azonos cselekedetek kiváltását; azonos magatartást és viselkedést jelent.

A pedagógiában ez a szó erkölcsi tartalmat kap és az eszmények megközelítésére irányuló munkában: nevelésben, szoktatásban, stb., a következetesség az erkölcsi jó mellett, — szinte kivételt nem ismerő, — rendszeres állásfoglalást, utalást, hitvallást és bizonyoságtételt jelent szóban és tettben egyaránt.

A következetesség az anyagi világban is nélkülözhetetlen szabály, hogyne volna döntő jelentőségű a végtelen érzékenyséű gyermeki, emberi lélek formálásának munkája közben, azaz a nevelésben, vagyis a szellem világában. Pl. a ferdén nőtt fatörzset úgy nem lehet egyenesre szoktatni és irányítani, hogy egyik nap karó mellé van kötve, a másik nap már elveszük mellőle a támasztékot. Csak állandó és huzamos ideig tartó ellentétes irányú húzó vagy nyomó erő képes a ferdén nőtt fatörzset a kívánt függőleges irányban annyira megszoktatni, hogy az erő megszűnte után is megmaradjon a fa ebben a helyzetben.

A nevelésben a ferdén nőtt fatörzset a nevelendő gyermek lelke jelenti, a karót az erkölcsi elvek és eszmények; a zsinógot a szabályok jelképezik. Istennek ebben a csodálatos gyümölcsös kertjében a kertész a tanító vagy általában a nevelő. Amint a kertésznek az a feladata, hogy állandóan figyelje, nem szakadt-e el a zsinog vagy nem dőlt-e ki a karó a kis fácska mellől; úgy a nevelőnek szüntelenül azt kell vizsgálnia, hogy nem lazult-e meg vagy nem szakadt-e el a szabályok kötele, vagy nem dőlt-e ki az erkölcsi elvek és eszmények szilopa a gyermeki lélek mellől?

A következetesség jelentőségét sokan nem méltányolják eléggé, pedig a nevelés minden fázisában és összes területein nélkülözhetetlenül alapvető fontosságú. A következetesség megkönnyíti a nevelő munkáját, eredményesebbé teszi a nevelést, a célt kisebb fáradsággal hamarabb elérjük, nem vesszük kárba a munkánk s nem végzünk hiábavaló többletmunkát. A

legkisebb gyengeség vagy következetlenség a nevelésben és szoktatásban helyrehozhatatlan bajokat okozhat.

Vizsgálódásunk reflektorfényét ezúttal csak az iskolai nevelésre vetítsük s a következetesség szerepét és jelentőségét csak az iskolai nevelés keretében figyeljük meg!

Nem új a megállapításunk, mikor azt mondjuk, hogy a hatéves gyermek egy egészen új világba lép, amikor átlépi az iskola küszöbét. Kicsiny lelke sejti is, hogy ebben az új világban új rend is van, új szabályok szerint kell neki életét berendeznie. A gyermek lelke tehát többé-kevésbbé, — mint valami finom műszer, — be van állítva az új rend és életformák szabályainak a befogadására. Ez a lelki alkat egyenesen megkönnyíti a tanító nevelői munkáját, ha következetes! De megnehezíti és hiábavalóvá teszi, ha kapkodó, bizonytalan, kodó és következetlen. Olyan az iskolába lépő gyermek lelke, mint egy viasztábla, melyen egyforma mély és maradandó nyomot hágy az egyenes vonal is, meg a görbe vonal is. Nagyon, nagyon kell vigyáznunk tehát, hogy csupa egyenes vonalak kerüljenek erre a „lélek-táblácskákra“, mert ha girbe-görbe firkálás. vésődik be a felületükön, azokat épp úgy megtartja a lélek, mint az egyeneseket. Az egyeneseket jelentő helyes nevelést következetességgel érhetjük el; a görbe vonalakat, vagyis a helytelen nevelést a következetlenség okozza!!!

A következetesség ellen legtöbbször nem azzal vétének, (sokszor azzal is), hogy pl. ugyanazt a szabályt nem úgy állítják a gyermek elé, ahogy az már egyszer elhangzott a nevelő ajkáról, hanem azzal, hogy nem ellenőrzik a szabály megtartását, vagy a parancs végrehajtását. A következetesség pedig nemcsak a szabályoknak a grammofont megszégyenítő azonos és sokszori elrecitálását, hanem a szabályok és a gyakorlat, a szó és a tett közötti összhangot is jelenti, sőt ez még fontosabb, mint az előbbi. Rousseau szerint, — amit mi is vallunk, — a nevelés nem egyéb, mint szoktatás. A szoktatás lényege pedig a helyes cselekvéseknek gyakori és egyforma ismétlése. Tehát cselekvésekről és nem szabályokról van szó!

Sok nevelő van, aki szabályokat állít a gyermek elé, feladatokat ad tanítványainak, de a végrehajtás ellenőrzését elmulasztja, vagy jobbik esetben következetlenül gyakorolja.

Hogy a szabály tudása még nem jelenti az annak megfelelő viselkedést, egy példával világíthatjuk meg. Pl. ha,

mondjuk, Magyarország akármelyik iskolájának bármelyik tantermébe belépnék a tanítás megkezdése előtt, ismeretlenül is, és megkérdezném a gyerekektől, hogy hogyan kell várni a tanítót óra előtt, kérdésenre kivétel nélkül mindenütt az egész osztály karban zúgná: „Csendben!“ ... akkor is, ha a belépésem pillanatában szin-indián csatakiáltást tulharsogó fülsiketítő lármá volt. A szabályt tehát kifogástalanul tudhatják növendékeink, de az eszményekhez egy lépéssel se jutottunk közelebb, ha következetlenek voltunk a helyes cselekvés megkövetelésében. A helyes cselekvésnek kell megtörténni, mert csak ennek van jellemformáló ereje. A szoktatás lélektani alapja asszociációban van. Ennek gyakori működtetése teremti meg a lélekben az automatizmust. T. i. minden tevékenység a lélekben valamelyes nyomot hágy hátra, amely ismétléssel erősíthető. Eleinte a cselekvés a körülmények és jelenségek egész láncolatából tevődik össze, később pedig elegendő a célképzet a cselekvés megindítására és keresztülvitelére.

Hogy a tanító vagy általában a nevelő következetes tudjon lenni, ahhoz, természetesen, jó — bizonyos esetekben mondhatnám kiváló — emlékező tehetség kell. A szoktatás, nevelés területén semmit sem szabad elfelejtenie a tanítónak. Neki mindent észben kell tartania! Ha pl. valamit év elején megtiltott vagy mondott, amellet ki kell tartania az iskolai év végén is. (Ha a körülmények nem változtak!) Ha szükséges, az év elején mondottakra hivatkozni is kell tanítványaink előtt. Ez rendkívül fontos, mert bizonyos, hogy néhány gyermek fog rá emlékezni, s bizonyítani fogja a többi gyermek előtt, hogy az a szabály tényleg, — mondjuk az említett példa szerint, — év eleje óta érvényben van. Ilyen esetben a szabály ellen vétő jogosnak és igazságosnak fogja tartani a büntetést is. Érezni fogja, hogy az idő nem csökkenti a szabály jelentőségét és erejét. Nem marad más hátra, mint a szabályokhoz való alkalmazkodás; vagyis következetességünkkel elérjük a nevelés célját.

A következetesség nemcsak a nevelésünkben, hanem a tanításban is nélkülözhetetlen irányelv. Ha pl. a feladatok elkészítésének bizonyos módját elrendeltük (külalak!), ahhoz feltétlenül ragaszkodjunk állandóan, ne engedjünk el egy mászemnyi eltérést sem. Csak így remélhetjük munkánk eredményességét: a szép írásbeli külalak elérését.

Később a gyermekek maguk fogják egymást figyelmeztetni a helyes cselekvés véghezvitelére. Ez pedig már óriási erkölcsi erőt képvisel, a tanítónak pedig igen hathatós segítséget jelent, mert ezekre a kis „önkéntes moralizálók“-ra néha jobban hallgatnak a társaik, mint a tanítóra. A tanító u. i. „felnőtt“, s nem közülük való, tehát — szerintük — azért tilt meg sok mindent, mert az reá úgysem vonatkozik, hanem csak a kicsinyeket korlátozza. De ha valamelyik sors-társuk tesz bizonyosságot valamely szabály szükségességéről, helyességéről, célszerűségéről, rögtön másképen fogadják a kis renitensek.

Elégge nem hangsúlyozható, hogy a fegyelmezésben és büntetésben is legyünk mindig következetesek. A gyermekek előtt igen növeli a tanító tekintélyét és ami a fő, a büntetés elleni lázadás és a bűnhődés, vagy később felnőtt korában a törvény alóli kibúvó keresésének és lehetőségének még a gondolatát is kiöli a gyermek lelkéből a következetesen igazságos bánásmód, vagyis ha a tanító minden tanítványát azonos mértékkel méri és ítéli meg. A gyermekeknek már az értelmi élet bontakozásának kezdetén érezniök kell, hogy az erkölcsi törvények megsértését szükségképpen követő büntetés alól nem jelent kivételt és kibúvót sem a rang, sem kor, sem származás, sem pénz, sem vagyon, sem ész, sem szépség, sem semmi! A büntetésben való következetesség nem azt jelenti, hogy a rideg „fogat fogért, szemet szemért“ álláspontjára helyezkedjünk. Az egyéniséget és a körülményeket minden esetben higgadtan mérlegelnünk kell. Pedagógiai érzéketlenségre valló baklövés lenne pl. azonos büntetést kiszabni az iskolai rend ellen először vétő, érzékeny lelkű, jóviseletű, szorgalmas leányka tanítványukra, és ugyanebbe a hibába többszörösen visszaeső, rendetlen, hanyag, talán rosszindulatú, nyers fiú tanulóinkra. Megérzi a gyermek a következetesen igazságos elbírálást akkor is, ha a látszat következetlenséget mutat. Nem árt azért néha eljárásunkat megindokolni tanítványaink előtt is, de semmi esetre sem úgy, hogy az mentegetőzésnek lássék, hanem úgy, hogy a gyermekeknek ajándék és kegy legyen tanítójuk szigorú, de azért az erkölcsi értékeket, erényeket méltányoló igazságos elbírálása. Ez a megindokolás olyan formában történhetik, mintha szavaink nem is a tanítványainkhoz szólnának, hanem inkább csak önmagunknak. Mondjuk

úgy: nevelő munkánkban irányító gondolataink, szempontjaink egy-egy pillanatra a gyermekek számára is hallhatóvá válnak. Például félig önmagunkhoz, mellesleg a gyermekekhez is szólva, esetleg az ablakon kinézve, tárgyilagos hangon ilyesfélét mondhatunk: „Szerencséd, hogy először fordult elő ez az eset...“, vagy: „Ha nem lettél volna eddig rendes, jó gyerekek, most te is szigorúbb büntetést kapnál“... stb. stb. A gyermekek ilyenek után úgy érzik, hogy „véletlenül“ beleláttak tanítójuk lelkébe, és megszületik bennük a megállapítás: „érdemes jó gyerekeknek lenni!“ (Folytatjuk.)

Valami az igazgatásról.

Az utóbbi időkben egyre többen fordultak hozzánk útbaigazításért, tanácsért, mert hirtelen egy iskola élére állította őket felettes hatóságuk bizalma. Nem azt kérték, hogy soroljuk el nekik a rendeleteket, azok megvannak a Hivatalos Lapban. Arra sem volt kíváncsi senki, mik a teendői egy iskola igazgatójának. Azt kérték, jelöljük meg számukra a „jó“ igazgató követelményeit. Az olyan igazgatóét, aki betartja ugyan az összes rendelkezéseket, mégis kartársnak érzi magát kollégáival, rendet, fegyelmet, kötelességteljesítést kíván mindenkitől, de aki azért mégsem „rendőr“, hanem igazgató, a szó nemes értelmében. Erre a kérdésre akarunk válaszolni az alábbiakban, szánva mondanivalónkat azoknak, akik igazgatói gyakorlat hijján most kerültek valamely felszabadult területen ebbe a nehéz, de igen fontos és megtisztelő munkakörbe.

A köznevelés számos tényezője között a népiskola az, mely a legszélesebb rétegben terjeszti a nemzeti műveltséget. Minden népiskola élén az igazgató áll. Az ő kezében találkozik minden népiskolai feladat. A köznevelés minden tényezője vagy abba torkollik, vagy abból ágazik ki. Ebből következik, hogy a népiskola a köznevelés középpontja és az igazgató lesz annak lelke, tevékenysége pedig a köznevelés kulesa.

Az igazgató az összekötő kapocs a hatóságok és a tanító-ság között. Ő érintkezik egyrészt a gondnoksággal, tanfelügyelővel, mint elsőfokú hatósággal, tankerületi királyi főigazgatóval, mint másodfokú hatósággal, vagy az ezeknek megfelelő egyházi hatóságokkal, másrészt munkatársaival, a tanítókkal.

De összekötő kapocs az igazgató a község, az állam, a társadalom (szülők) és az iskola tanítói között is. Érintkezik a közigazgatási, egyházi, kormányzati hatóságokkal, a szülőkkel és ezek gyermekeivel.

Az igazgató azonban elsősorban az iskola felelős képviselője. Az ő személyisége és teljes odaadása, kötelességteljesítése és haladó szelleme adja meg az iskola jellegét.

Az igazgató munkakörének körvonalazásából látjuk, hogy az igazgatás pedagógiájának feladatai már az első elemzésre is igen szétágazók. Szólanunk kellene az igazgató viszonyáról az államhoz, a felettes hatóságokhoz, a társadalomhoz, az igazgató és a tanítók kölcsönös viszonyáról, az igazgató és a tanulók viszonyából fakadó nevelési feladatokról; az iskola felszereléséről, a tanulók testi jólétéről, értelmi haladásáról és erkölcsi fejlődéséről. Ez azonban mindegyik külön értekezés tárgya lehetne, azért most csak a szűkebb értelemben vett igazgatást elemezzük. Ezt két szempontból vizsgáljuk:

1. az igazgatói hivatal természete és jelentősége,
2. az igazgató arravalósága szempontjából.

A népoktatás valamennyi munkása között az igazgató tehet legtöbbet a kultúráért. Munkája külterjes és mégis közvetlen. Eljuthat könnyen minden tanítóhoz és tanulóhoz, hiszen az iskola összes osztályai legtöbb esetben egy épületben vannak. S habár az igazgató hatása a tanulókra talán nem olyan közvetlen, mint az egyes tanítóké és nem is olyan kiterjedt, mint a tanfelügyelőé vagy az iskolafelügyelőé, mégis a legfontosabb, mert csak az ő lelkében alakulhat ki egy-egy iskola igazi képe. Az igazgató munkakörének csak ilyen terjedelme mellett nyerhet olyan áttekintést, melyre az egyes tanító szűkebbkörű munkájában nem tehet szert; csak így pillanthat olyan mélyen a tanító részletmunkájába, amire az iskolalátogató vagy a tanfelügyelő képtelen. Benne két természet és gondolkozásmód egyesül: a tanítói és a felügyelői. Az igazgató feladata tehát a felügyelet külterjes munkájából leszűrt eredmények összeegyeztetése, a tanítás belterjes munkájának eredményeivel. Az igazgatás másik nagy jelentősége abban rejlik, hogy az igazgató naponként elmélyedhet többszáz gyermek lelkében s közben tanulmányozhatja a tanítói személyiség gazdag és változatos megnyilatkozását. Hivatalában pedig gyakorolja magát a hűséges és udvarias hangban feletteseivel

szemben anélkül azonban, hogy hízelgésre vetemednék. Továbbá demokratikus szellemben és természetes egyszerűséggel tárgyal mindenkivel, aki hivatalában megfordul. Ezek a kölcsönhatások folytonosan gazdagítják az igazgató lelkét.

Az igazgatás előbb vázolt természetéből következik, hogy nem mindenki való igazgatónak. Széchenyi meggyőző erővel figyelmeztet mindenkit az önismeret nagy jelentőségére. Az igazgatói állásra bizony sokan áhitoznak, anélkül, hogy megvizsgálnák, vajjon arravalók-e? Ha pedig nem arravalók s bitorolják az igazgatói állást, nem is töltik be annak igazi hivatását, bénítják a köznevelés tevékenységét és gyengítik a nemzeti kultúrát, de megérik maguk is, hogy nem töltik be hivatásukat és boldogtalanok és elégedetlenek lesznek.

Legyen az igazgató mindenekelőtt jó tanító. Baldwin mondja: a tanító legyen tehetséges, művelt, szerény és szakképzett. Ezeken kívül az igazgatótól bizonyos vezetői arravalóságot is kívánunk. Talán megközelítjük az igazgató eszményét, ha megkívánjuk, hogy jártassága legyen az összes ismeretekben, ügyesen tanítson, vezetői arravalósággal rendelkezzen, kialakult erős és tevékeny személyiség legyen. Akikben ezek a tulajdonságok nincsenek meg, ne legyenek igazgatók a saját nyugalmuk és a nemzeti haladás érdekében. Megtalálják más, nekik bizonyára jobban megfelelő úton azt az anyagi és erkölcsi előmenetelt, melyet az igazgatói állás biztosít.

Az igazgató fogalmában nem az „előljáró” a leglényegesebb jegy. Az igazgató valójában nem is előljáró, inkább vezető, „primus inter pares”, első az egyenlők között. Általában az igazgató mindenkor önuralommal, tapintatosan, békésen, barátsággal pártoskodás és irigység nélkül, lelkiismeretesen, de nem pedánsan, mint egész ember, érintkezzék társaival s erős akarrattal igyekezzék meggyőzni mindenkit az egységes munka jelentőségéről. Ne parancsoljon sohasem. Bizalommal, de biztos szemmel kísérje mindenkinek tevékenységét.

Ha az igazgatónak új iskolát kell megszerveznie, a tanítókra és tanulókra vonatkozó intézkedéseit még a munka megkezdése előtt néhány, alapos gondolkodáson felépült pontban foglalja össze. Ezek a keretek megadják az iskola egyéni jellegét, melyen az igazgató csak meggyőződésének alakulása szerint változtat. A keretek kitöltésére az iskola életfolyamatai

alatt szerzett tapasztalatok és a társaival folytatott megbeszélések és tanácskozások szolgáltatnak anyagot.

Ha az igazgató kész iskolát vesz át, mérsékelje tevékenységi vágyát s ne döntsön fel minden meglévőt, mert a tanítók általában konzervatívak és irtóznak minden változástól, különösen, ha az, előttük tiszteletben álló igazgató alkotásainak lebontásával jár. Ilyenkor az igazgató tanulmányozza az iskola rendjét s ne azt keresse, hogy megfelel-e minden az ő eszményének, hanem csak arról győződjék meg, hogy jó-e? Lassanként azután átalakíthatja az iskolát teljesen az ő szellemében.

A hivatalos munkák végzésében különösen három dolog biztosítja a sikert. A jó érzék, a pontosság és a gyorsaság. A jó érzék hiánya meg gondolatlanságokra vezet és sok keserűséget okoz. A pontatlan munkát újból kell csinálni, ami időpazarlás, akárcsak a lassú munka. Az igazgatónak pedig niniesen pazarolni való ideje.

Az igazgató munkássága ne kicsinyes és aprólékos dolgok intézésében merüljön ki. Sohase fecsérelje idejét olyan munkára, melyet akárki más, például a tanító, iskolai altiszt, vagy egy gyermek épp olyan jól elvégezhet, mint ő maga, de viszont sohase bízson olyan munkát másra, amelyet ő maga jobban elvégezhet, mint akárki más. Ebben rejlik az iskola kormányzásának minden titka és ez ellen vétenek a gyakorlatban legtöbben. Az igazgatókból sokszor hiányzik az értékelés érzéke. Maguk járnak osztályról-osztályra kicsiségeket kihirdetni és órákig foglalkoznak jelentések és rubrikák kitöltésével, ahelyett, hogy az iskolai munkát irányítanák. Milyen áldásos volna, ha inkább ilyen s ehhez hasonló kérdésekkel foglalkoznának az igazgatók: hogyan lehetne valamelyik osztály földrajzi anyagát a helyi viszonyok jobb felhasználásával tanítani? stb. stb. Nem hibás felfogás-e az, hogy az igazgatók egész idejüket az iskolában (értsd: i r o d á b a n!) töltik s voltaképpen semmi értékes munkát nem végeznek.

Hogy az arravaló igazgató a mai „adminisztrációs” világban se tévedjen el az aprólékosságokba, legjobb, ha bizonyos rendszert állapít meg, mely szerint azután a mechanikus munkát elvégzi. Az így nyert időt azután töltsé az osztályokban, még pedig ne csak hallgatással, hanem tevékeny munkával!

Ha az igazgató nem tanít, ez azzal a szomorú következmény-

nyel jár, hogy lassan mind elveszti technikai ügyességét, sőt sokszor a tanítói munka iránti rokonszenvét és a megértést is. Amilyen mértékben csökken aztán tanítói arravalósága, olyan mértékben fejlődik bíráló kedve, mely végül lehetetlenségek követeléséhez vezet. Mindettől megkímélné magát s a tanítót, ha maga is tovább tanítana. Pedagógiai szempontból nemcsak az igazgatónak és iskolafelügyelőnek, hanem a tanfelügyelőnek is kellene legalább néha tanítania. Akkor bizonyára több lenne a szeretet, teljes a megértés és kevesebb a rideg és kíméletlen kritika.

Az igazgató azonban rendszeres tanítás mellett is tartson minél gyakrabban tanítást az egyes tanítók osztályaiban. Ez alkalmat ad a tanítás eredményének ellenőrzésére és a tanító továbbképzésére.

Ezen alkalmakkor megismerkedhetik a kiváló és hanyag tanulókkal, akik, talán a megszokás folytán, a tanítónak már föl sem tűnnek. Ilyenkor adhat mintatanítást, útmutatást különös nehézségek leküzdésére, új tanítási módszerek alkalmazására, egyéni törekvéseinek szemléltetésére. A fiatal tanítónak, aki sok tárgyban még csak tapogatózik, az ilyen jó-akarátú mintatanítások s az azokat követő megbeszélések sokkal többet érnek, mint a kritika.

Az igazgató vendégtanításaival elmenekül az adminisztrálás hüvös köréből a tanítói munka verőfényes mezejére, fejlesztí tanítói művészetét és megbecsüli társai munkáját. Legértékesebb gyümölcse azonban az iskola összes tanítója és az igazgató között fejlődő személyes érintkezés, lelki kapcsolat, benső barátság lesz.

Az igazgató minden törekvése az iskola gyermekeinek és tanítóinak testi, értelmi és erkölcsi javítására és fejlesztésére irányuljon. E munkája közben azonban ne feledkezzék meg önmagáról sem, ne erőnyeinek csillogtatásában, hanem hibáinak folytonos javításában lássa feladatát. Ne állapodjék meg, bármily magas szellemi vagy erkölcsi színvonalra emelkedett is, hanem folytonos tanulással és tapasztalással, önneveléssel tökéletesítse önmagát. Különösen a nevelés eszközeinek alkalmazásában és tudásban haladjon előre megállás nélkül.

A nevelésnek van elmélete, hiszen van neveléstudomány is. Az igazgatónak is éber figyelemmel kell kísérnie a neveléstudomány haladását, amit csak neveléstudományi könyvek és

szaklapok rendszeres olvasásával tehet. De a nevelés művészet is, a művészet örök dajkája pedig az inspiráció. Keressen inspirációt az igazgató a falu népéletében s annak alkotásaiban, a vidám gyermekseregben, tanítói társaságában, más igazgatók, más iskolák látogatásában, tanítógyűléseken és tanítói szemináriumokon, legfőképpen pedig saját magános sétái alkalmával lelkének mélyében.

A neveléstudományi ismeretek és az intuíció áldásos pillanatai azonban csak a gazdag és tartalmas lélek tárházában gyűjtött anyagból alkothatnak valóban nagyot. Az igazgató művelje a kultúra minden területét, ne elégedjen meg az iskolai tantárgyak hétköznapi anyagával, hatoljon mélyebbre, izlelje meg a megismerés édesebb gyümölcseit is, lépjen be a tudományok tudományának, a bölcséletnek édenkertjébe, merítsen a hit ősforrásaiból, sütkérezzék a művészetek melegében, de legyen igaz ember és építse fel lelkében hivatásának megtántoríthatatlan alapját, melyen hitvallása, életfelfogása felépül és munkásságának szilárd talpköve, minden gondolatának középpontja áll.

A nemzetnevelés eszméjében keresse az életcélt, munkájához az erőt, pályájának szélesedését, küzdelmeinek egyensúlyát s a végső tökéletesedést.

A IV. osztály évvégi vizsga-ünnepélye.

Az iskolai évvégi vizsga-ünnepély célja, hogy ünnepélyessé tegye az egész évi munka befejezését gyermek és szülők előtt. Éppen ezért inkább ünnepély, mint vizsga a szó régi értelmében. Nem az a cél tehát egyedül, hogy a tanulók bemutassák mindazt, amit tíz hónapon át tanultak, elsajátítottak, hanem az, hogy a szülők és a kívülállók is bepillantást nyerjenek az iskolai élet belső rendjébe, észrevegyék és érzékeljék azt az együttműködést, amely egy nagy családdá, közösséggé avatja az iskolát, annak osztályait.

A szépen feldíszített tanterem már előre elárulja az ünnepi hangulatot, fokozza ezt a kiállított füzetek (iskolai és munkafüzetek), a kézimunkák, rajzok bemutató kiállítása is.

Az ünnepély megrendezésénél főelvünk az legyen, hogy a vizsga ünnepélyességét semmi se zavarja, másrészt életet vigyünk abba, még hozzá friss, körülöttünk lüktető életet, de úgy, amint azt az iskolában adni, szemléltetni szoktuk: megszűrve, megtisztítva, a hely és alkalom méltóságának megfelelően.

Most azután nézzük, hogyan peregjen le ez a kedves kis ünnepély. Talán így, ahogy adjuk, bár előre hangsúlyozzuk, hogy az évvégi vizsgálat rendje mindig az adott helyhez és körülményekhez alkalmazkodik.

1. Ima.

(Tanítás előtti ima és Hiszekegy.)

MIATYÁNK.

Urunk, Atyánk, az ég lakója,
A csillagoknak alkotója,
Ki fenntartod mindenütt a rendet:
Dicsőség a Te nagy nevednek!

Az igazak, jók, akik élnek,
Mindenható, csak Benned remélnek.
Te vagy az ő buzgó imájok:
Óh, jöjjön el a Te országod!

Erős vagy, jó vagy, böles vagy:
Belátásod mindent igazgat.
Adsz örömet, csapást, kegyelmet:
A Te akaratod legyen meg!

Panasz sosem jön ajkunkra,
Csak Te ne hagyj soha magunkra,
S ki élni engedsz, add nekünk meg
Ma s minden nap a kenyérünket!

S ha a büntől (hisz gyöngék vagyunk mi!)
Nem bírunk néha szabadulni,
Bár a fenyítés Téged illet:
Bocsásd meg a mi vétkeinket!

S mivel gyöngék vagyunk a jóra:
Legyen hát vétkeink adója,
Hogy amidőn felebarátunk
Bánt, néki szívből megbocsátunk.

Száz fájdalomnak, száz veszélynek
Vakon megy itt a test, a lélek,
De mi fogjuk kerülni mindet,
Csak meg ne kísérts soha minket!

Miatyánk! büntess hogyha kell, de
Taníts imára, türelemre.
S ki örök, égi dicsben állsz fenn:
O, ments meg a goncsztul. Amen!

(Reviczky Gyula.)

Himnusz.

(Mindnyájan énekeljük.)

De sok szép virágot hoztatok a mi szép ünnepünkre! Ki tudná megmondani, melyik a legszebb virág? Bizony, nehéz volna ezt megmondani, amikor mindegyik olyan szép, a jó Isten remekműve! Azért hát ne is okoskodjunk sokat, kérdezzük meg az író bácsit, melyiket tartja ő a legszebbnek?

A legszebb virág.

(Olvasmánytárgyalás.)

Az egyik iskolában a tanítónéni minden tavasszal virágpalántákat oszt ki a lányoknak. A lányok hazaviszik, cserépbe ültetik és továbbnevelik a kis növekedésvirágozat. A vizsgálat napjára azután mindenki elviszi a maga virágját az iskolába.

(Akárcsak ti!) Hadd lássa a tanítónéni: ki hogyan nevelte, ápolt a virágokat? Akinek virágja a legszebb, az szép könyvet kap jutalmul a tanítónénitől.

Már két év óta mindig Ács Klári vitte el a jutalmat. Még hozzá meg is dícsérte a tanítónéni. Az ő virágai olyan szépek voltak, mintha nem is ez a kislány, hanem a kertész nevelte volna őket. Klárikára bizony irigykedett is egyik-másik pajtása. Legjobban irigykedett rá Bodor Margit, aki Ács Klárinak szomszédja volt az iskolában. Margit így szólt egyszer Klárhoz:

— Nem is te neveled a virágokat! Bizonyosan a kertésznél veszed!

— Nincs nekem pénzem virágra! — válaszolta Klárika. — Tudom, hogy csak irigységből beszélsz, azért nem is haragszom rád!

— Akkor hát mi titkos szered van?

— Nincs nekem semmiféle titkos szerem. Annyi az egész, hogy szeretem a virágokat. Szeretettel gondozom, ápolom őket. Téged is megtanítalak a virágok ápolására, hogy ha eljössz hozzánk.

Margit meglepődött. Ilyen választ bizony nem várt Klárikától! Belátta, hogy igazságtalanul bántotta meg kis pajtását. Bocsánatot is kért tőle mindjárt.

Vasárnap délután Bodor Margit bekopogtatott Ácsékhoz. Klárika akkor is virágai között sürgött-forgott. Vizes ruhával törülgette a virágok leveleit.

A két kisleány illedelmesen üdvözölte egymást.

— Látod, Margit — mondta azután Klárika — most éppen mosdatom a virágaimat. Nekik is éppen olyan jól esik ám a mosdás, mint nekünk! A por és piszok rárakodik leveleikre és betömi azokat az apró nyílásokat, amelyeken át a virág lélekszik!

— Hát a virág is lélekszik? — kérdezte csodálkozva Margit.

— Lélekszik bizony! Nem hallottad, amikor mondta a tanítónéni?

— Biz én nem hallottam!

— Ha odafigyeltél volna, akkor most tudnád, hogy minden növény lélekszik. A levél a növények tüdeje. Azért kell tisztán tartani a virágok leveleit. Azt is a tanítónéni mondta.

hogy a növények táplálkoznak, növekszenek és éreznek, akár csak az emberek.

— Éreznek is a növények? — csodálkozott most még jobban Margit.

— Éreznek bizony! Megérzik a fényt, a meleget. Nézd csak ezt a muskátlit, hogy odahajol az ablakhoz! Érzé, hogy ott áramlik be a szobába a napfény.

— Azt mondtad, hogy a növények táplálkoznak is. Mit adsz nekik? — érdeklődött tovább Margit.

— Jó földet — felelte Klárika. — Tavasszal kimegyek a mezőre. Keresek vakondtúrásokat. Azokból összeszedek egy csomó porhanyós földet. Az erdőben is szedek földet a fák alól. Ez nagyon finom föld. Elkorhadt lombokból lett. No, még a kertészhez is elmegyek. Tőle is kérek egy kis kerti földet. Ezt a háromféle földet összekeverem.

— És azután beülteted a virágokat?

— Ó, nem! Még előbb homokot is keverek a föld közé.

— Homokot? Ugyan miért?

— Azért, mert attól mindig porhanyós marad a föld és nem is hül ki olyan könnyen. A homok jól tartja a meleget. Amikor így elkészítettem a földet, csak azután ültetem el a virágokat. De a föld magában még nem elég ám! A virágokat öntözni is kell, mert a nedves földből tudják csak jól kiválasztani a táplálékot.

— Hiszen én néha úgy megöntözöm a virágaimat, hogy harmadnap is vízben állanak! — szolt most Margit.

— Jaj, csakhogy öntözni sem lehet ám akármikor! A helytelen öntözés éppen olyan káros lehet a virágra, mint az, hogyha az öntözést elmulasztjuk.

— Hát mikor kell öntözni? — kérdezte Margit.

— Azt a virág földje mondja meg — felelte Klárika.

— No, akkor ez a sárga viola nagyon szomjas lehet, mert száraz a földje — mondta Margit.

Klárika erre az ujját a viola földjébe dugta. Azután így szolt:

— Ez még nem szomjas. A föld belseje még elég nyirkos. De a mellette álló begóniát megöntözzük, mert az nagyon szereti a vizet.

Azzal már szaladt is Klárika vízért. Nemsokára vissza is tért. Hozta a vizet kis locsolójában.

— Honnan hoztad? — kérdezte Margit.

— Az esővízes hordóból. Az esővíz a legjobb a virágoknak. De hogyha az nincs, jó a kútvíz is. A kútvíznek azonban egy napig állni kell! A friss, hideg víz árt a virágoknak!

Öntözés után Klárika megforgatta a virágokat, úgy, hogy az az oldaluk essék az ablak felé, amely eddig belül volt.

— Így egyenesen, szabályosan nőnek — mondta.

Bodor Margit jól megjegyezte Klárika minden szavát. Máskor is meglátogatta kis pajtását. S ezentúl ő is úgy gondozta, nevelte virágait, mint Ács Klári. Sok örömet talált bennük.

A vizsgálat napján a tanító néni nagy zavarban volt. Nem tudta eldönteni, hogy kinek adja a szép könyvet: Ács Klárinak-e vagy Bodor Margitnak? Mind a két kislánynak olyan szép volt a virága, hogy gyönyörűség volt ránézni.

— Tessék most Bodor Margitot megjutalmazni! — kérte Klárika. — Én már úgylis kétszer kaptam a szép virágért jutalmat.

— Biz én mind a kettőtöket megjutalmazlak, mert egyik virág olyan szép, mint a másik — szólt végül a tanító néni.

Azzal Ács Klárinak is, Bodor Margitnak is adott egy-egy szép könyvet.

(Kadosa Gyula.)

(Megbeszélés az olvasmány alapján: természeti ismeretek: a növény részei, a gyökér, szár, levél, virág, termés rendeltetése stb.)

Tudod mi a virág?

A mező imája...

Tudod mi az ima?

A lélek virága...

Tudod mi a lelked?

Az Isten virága...

Jóság és szeretet

Növeli, táplálja.

Vigyázz a lelkedre

Drága kicsi lányunk.

Ha szemedbe nézünk:

Mennyországba látunk...

A szemed annak a

Két csillag-ablakja.

Hogyha belenézünk

A mi boldogságunk

Kukucskál ki rajta!

(Miklának.)

Számolás és mérés.

Miért szeretjük a virágokat? Mit fejezhetünk ki virággal? (A szeretetet.) Mikor szoktunk virágot adni valakinek? (Névnap, születésnap, kedves meglepetésül.) Az elmúlt években a honvédség kapta a sok virágot! Kiktől? Milyen alkalmából, mit gondoltok? Kik fogadták virággal vitéz honvédeinket? Miért fogadták virággal a Felvidéken, Erdélyben honvédeinket? Milyen területeket is kaptunk vissza az elmúlt években? (A Felvidék magyar-lakta területét és hazánk keleti és Erdély északi részét, Bácskát.)

Minden elszakított magyar város visszakerült? Miért vették el tőlünk ezeket a magyar városokat? Különösen kik fogadták virággal a bevonuló honvédeket? Volt is rá okuk? Mennyi ideig vártak arra a napra, amikor bevonultak végre hozzájuk honvédeink.

Gyerekek! A három székely vármegyének (melyik is az? Csik, Háromszék, Udvarhely) összes lakossága 1910-ben 417.973 volt; ezek közül magyar 367.864, román 43.835, egyéb 6274 volt. Mennyivel volt több a magyar a székely vármegyékben 1910-ben, mint a többi? (Táblánál és a tanulók füzetben számolnak.)

Kincses Erdélyünk két legnagyobb városában a lakosság száma nemzetiségek szerint a következőképen oszlott meg: (1910)

Kolozsvár 60.808 lakosa közül magyar 50.704, román 7562, egyéb 2542, míg

Marosvásárhelyen 25.517 lakosból 22.790 magyar, 1717 román, egyéb 1010 volt.

Számítsuk ki, hányszor több volt e városokban a magyar, mint a román? (Osztasok.)

Jőjj a térképhez! Olvasd le, hány kilométernyire vagyunk mi légvonalban Kolozsvártól? Marosvásárhelytől? Mivel mérjük a hosszúságot?

Ha a gyorsvonat óránként 80 km sebességgel halad, mennyi idő alatt érünk gyorsvonaton Marosvásárhelyre? Kolozsvárra?

Nézzük meg, Rákóczi városának, Kassának távolságát lakóhelyünkötől és Szent László városának, Nagyváradnak? Melyik város van tőlünk messzebb?

Jőjj ki, mondd el Móra László költeményét, a visszatért Felvidékről.

A. FELVIDÉK VISSZATÉRT.

Szívem mélyéből száll a szent öröm
 S csapong bohón, mint fütytös víg madár.
 Most ott piheg az ős oltárkövön
 Kassán, a dómban. Aztán tovaszáll
 S a fenyveserdők úgbogán piheg,
 Örömet csak az Isten érti meg!

Öröm most nekem minden szívverésem,
 Öröm az óra, perc és pillanat,
 Mert érzem, hogy a régi küldetésem
 Termését termi! S az új pütymallat
 Tüzeben látom szívem szent hitét:
 Egy lett velünk a drága Felvidék!

Öröm most nekem még a bánat is!
 Öröm a könny és öröm a robot,
 Mert vélem mondják még a házak is:
 Millió testvér, az Isten hozott!
 Harangok, zászlók hirdetik velem:
 Velünk az Isten és a győzelem!

...Csak szívem egyik rejtett kis zugában
 Sikolt fel vérem bánatos szava:
 Ebben a boldog őszi napsugárban
 Engem a sors még nem enged haza!
 Szülőföldem még rabkenyéren él...
 De él hitem és ringat a remény:
 Hogy ott is lesz még szőlő, lágy kenyér!!!

Földrajz.

Járjuk be most azokat a helyeket, amelyek visszakerültek hazánkhoz! Először hol pattant szét a trianoni bilincs? Mutasd meg a térképen, hol volt a régi határ, hol van az új!? Milyen vármegyéket kaptunk vissza északon? Sorold fel a nagyobb, nevezetes városokat! Milyen nagy városokba látogatott el Kormányzó Urunk? (Érsekújvár, Kassa.) Ki tudja még, milyen nótával meneteltek be ezekbe a szép magyar városokba a honvédek? Tudjátok mit, énekeljük el most mi is:

Horthy Miklós katonája vagyok...

Most pedig járjuk végig e területet s mondjuk el, melyik város miről nevezetes? (Komárom, Érsekújvár, Léva, Aranyosmarót, Rimaszombat, Rozsnyó, Krasznahorka, Kassa stb.)

A következő esztendőben mit szereztek vissza honvédeink az elszakított területekből? Hogyan juthatnánk el vonaton lakóhelyüinkről Kárpátaljára, mondjuk Munkácsra, sorold el! Itt vagyunk! Milyen nép él itt nagy tömegben? Hol hallottunk már a ruténekről hazánk történelmében? Ki volt akkor a kurucok vezére? (II. Rákóczi Ferenc.) Milyen nevezetesebb városok kerültek vissza Kárpátaljával? (Szobránc, Aknaszlatina stb.) Jaj, de előbb nagy szomorúság ért bennünket... 1939. január 6-án hajnalban orvul rá akartak törni Munkácsra... Jőjj, mondd el Móra László szép költeményét a munkácsi hősekről.

A MUNKÁCSI HŐSÖK.

Fehér hóban piros vércsepp...	Munkácsi föld, friss vércseppek,
Vércsepp körül varjú madár	Szent koporsók, hős halottak:
Sikongva szól: itt a halál!	Áld titeket, áld a holnap!
Sok-sok vércsepp, sok-sok varjú,	Áld a holnap s áld az Isten.
Kihűlt szemek, dermedt karok,	S nem lesz köztünk soha egy se,
Jaj, magyarok! Mind magyarok!	Ki nevetek elfelejtse.
Miért haltak meg? Kik ölték meg?	Él nevetek, hős vértanúk,
Miért a könny, az árvaság?	Évszázadon, évezreden!
— Mért gyilkol a rut gyávaság!	Megőrzi a történelem!...

És ismét fordult egyet az idő vén kereke s 1940-et mutatott. Egyszer csak gyors induló hangjait viszi szét a rádió a levegő hullámain: Hogyis volt csak?

(Ének: Erdélyi induló.)

Mutasd meg a térképen, milyen területeket kaptunk vissza ekkor? Sorold fel a nagyobb városokat! Szent László városa: Nagyvárad, Mátyás király szülővárosa, Kolozsvár, Máramarossziget, Nagykaroly, Dés, Szatmárnémeti, Nagybánya, Marosvásárhely, Székelyudvarhely, Kézdivásárhely, Sepsiszentgyörgy, Zágon...)

Ki volt már közületek azóta a Székelyföldön? Merre utaztatok? Mit láttatok? Mennyi területtel nagobbodott esonka hazánk? Mennyi magyar testvérünk került haza ezzel az országrésszel? Mit tudtok ezékről a városokról? Milyen erdélyi árut ismertünk meg községünkben?

A mult év húsvétja előtt ismét megszólal a Legelső Magyar s parancsot adott, hős katonáinknak, hogy induljanak előre: az ezeréves déli határokig! Mit foglaltak vissza ekkor? (Bácskát, a baranyai részt és Muraközt.) Volt-e valamelyik is-

merősötök ezekben a harcokban? Mit mondott? Milyen nagyobb városokat foglaltak vissza honvédeink néhány nap alatt? Miért volt akkor nálunk is légi riadó? Mit kell tennünk légi riadó esetén? Miért kell az óvóhelyre sietnünk? Miben segítettek légi riadó esetén?

Még ugyancsak tavaly nyáron megindultak honvédeink messze keletre, hogy részt vegyenek ellenségeink leverésében? Most merre járnak hős honvédeink? Kikkel harcolnak ott? Mit hallottunk róluk? Kiket tüntetett ki Kormányzó Urunk? Mit kell tennünk, ha kitüntetett hőssel, vagy rokkant honvéddel találkozzunk? Miért érdemlik meg tiszteletünket? Mit áldoztak a hazáért?

Jőjj ki, mondd el Pósa Lajos költeményét a hazáról!

A HAZAÉRT.

Isten, ki szemedet mindig nyitva tartod,
Még a féregtől sem fordítod el arcod,
Látod a jövődöt csakúgy, mint a múltat,
Böles gondoskodásod soha el nem mulhat.
Nemzeteknek sorsát intézed egedből,
Vezeted napfényen, árnyékban keresztül:
Függjön tekinteted a mi szép hazánkon,
Minden porszemére Tőled áldás szálljon!

Te tudod legjobban: drága föld ez nekünk,
Minden tálpalattját megáztatta vérünk.
Őseink porából fakad itt a fűszál,
Végig a levegőn az ő sóhajuk száll.
Századok keservét hordozza a szellő,
Honfi-gyász az égen a fekete felhő,
Tisza, Duna, Sajó könnyeinkből támadt,
Ó, nagy Isten, áldd meg a mi szép hazánkat!

(Helyesírás és nyelvi magyarázat.)

Vegyük elő olvasókönyvünket. Olvassuk a *Ki a leggyorsabb?* című olvasmányt!

Ki a leggyorsabb?

Szépen szaladt a paripa, s délcegen vitte gazdáját: fű, fa gyorsan elmaradtak mellette.

— Van-e nálam gyorsabb futó a világon? — kérde magában kevélyen.

— Van ám! — mondá a bokor aljából felugró nyúl, mely a paripa előtt neki iramodott a sík pusztának — már én csak inkább kérdehetem, van-e gyorsabb nálam?

— Van bizony! — szólt a gyors lábú agár, s eleszte a hízalkodó nyulaeskát, — ugy-e, hogy én vagyok a leggyorsabb?

— Tagadom! — hangzék ekkor mellettük, s arra nyargalt kevélyen a struccmadár — ki versenyez énvelem?

— Akár én is! — csicseregte a fecske, s esattogó szárnyai-val úgy elhagyta a struccot, hogy ez már alig hallotta, amikor a fecske éppoly kevélyen visszakiáltott: van-e gyorsabb nálam?

— Van! — zengett ekkor az égből a villámlás szava, s egy cikkázó tűzszikra szemet kápráztató gyorsasággal hasította keresztül a fellegetet. A versengő állatok a villámlást követő mennydörgésből, mintha e szavakat hallották volna felülről:

— Én vagyok a leggyorsabb!

Erre a hangra, erre a látományra mind megrémültek az állatok.

— Jobb is lesz kevélységünkkel alábbhagynunk — mondák maguk — s alázatosabbnak lennünk, mert ime, ki tagadhatná, hogy minden létezőnél még mindig van tökéletesebb.

(Győry V.: Mesekönyv.)

Mit csináltak az előbb említett állatok? (Versengtek.) Mit mondott a paripa? (Gyors.) Mit mondott erre a nyúl? (Ő gyorsabb.) Mit hallottak a villámlás alatt a versengők? (Én vagyok a leggyorsabb!)

Ha e szavakat kivesszük a mondatból, hogyan nevezzük őket? (Melléknév.) Mit csináltunk itt a melléknévvel? (Fokoztuk.) Hány foka van a melléknévnek? Melyek azok? (Alap-, közép- és felsőfok.)

Van-e valami jele az alapfoknak? (Nincsen.) Hát a középfoknak? (-bb). És a felsőfoknak? (Leg-). Van még egy tulzó fok is, mi ennek a képzője? (Legesleg-).

Fokozatok a következő mellékneveket: tiszta, könnyű, hosszú, szép, sárga. Hogyan fokozzuk ezt: sok? szép? könnyű? Milyen fokozásnak mondjuk az ilyet? (Rendhagyó fokozás.)

Ird a táblára:

Legtovább tart a becsület.

Elemezzük ezt a mondatot! Mit állítunk? (Tart.) Mi tart legtovább? (A becsület.) Mi ez? (Alany.) Meddig tart a becsület? (Legtovább.) Milyen mondatrész ez? (Időhatározó.)

Ird fel a táblára:

Most nyílik a szelíd rózsá bimbója.

Elemezzük ezt a mondatot! (Fentihez hasonló módon.) Milyen betűvel kezdjük a mondatot? Mit tehetünk a mondat végére? Milyen mondat végére teszünk pontot? (Egyszerűen kijelentő.) Mely mondatok végére teszünk felkiáltó jelet? (Felkiáltva kijelentő, óhajtó és felszólító.) Milyen mondat végére teszünk kérdőjelet? (Kérdőmondat végére.) Vegyük ki e mondat szavait s nézzük, milyen szófajtákhoz tartoznak?

Most — időhatározó szó,
nyílik: ige (alanyi ragozás, jelentő mód, jelen idő, egyes szám, 3. személy.)

a — határozott névelő,
szelíd — melléknév,
rózsa — közös főnév,
bínbója (birtokos ragú) közös főnév.

Mit hoztál ma uzsonnára? Bizony, az a kenyér, amit ma eszünk mindnyájan, nem a legfehérebb. Mit gondoltok, miért? De nem is a kenyér színe az, ami jóízűvé teszi számunkra a kenyeret. Az az érzés, ahogyan fogadjuk, a kezünkbe vesszük. Mondd csak el Petőfi Sándor szép költeményét a fekete kenyérről!

FEKETE KENYÉR.

Mért aggódol, lelkem, jó anyám?
Hogy kenyeretek barna, e miatt?
Hisz meglehet, ha nincs idehaza,
Tán fehérebb kenyérrrel él fiad.
De semmi az! Csak add elé, anyám!
Bármilyen barna is az a kenyér:
Itthon sokkal jobbízű énnekem
A fekete, mint máshol a fehér.

Ezekben az időkben, mikor a hazának szüksége van mindenre, zúgolódás nélkül le kell mondanunk sok mindenről, hiszen közös édesanyánk kívánja tőlünk. Mondd el Pósa bácsi költeményét a szegény özvegyasszonyról!

A SZEGÉNY ÖZVEGYASSZONY.

„Bíró uram, azt hallottam, Hogy a haza nagyon szegény... Nekem nincsen más egyebem, Csak itt ez a Csákó tehén!	Bíró uram csak hallgatja S könnyes szemmel tekint rája: „Hát azután miből él majd, Hogy az Isten is megáldja?”
---	---

Ez adta a mindennapit, Ez táplált a gyermekemmel, Most elhoztam a hazának, Odaadom szeretettel!”	„Majd megsegít a jó Isten, Bíró uram ne busuljon! Csak a haza ne szenvedjen, Csak a haza boldoguljon!”
---	---

Magyar honvédeink, szemünk fényei, büszkeségeink most messze távol barcolnak hazánkért. Minden imádságunk értük száll, hogy egészségesen térhessenek vissza közénk, ahogy elmentek. Ha néha-néha hazatér valamelyikük szabadságra, sohasem hallani panaszát, inkább tréfásan beszél az ottani életéről. Pedig hát több, mint ezer kilométernyire vannak a magyar

határtól, hát még szülőfalujuktól... És mégis, ha a magyar katoná hazajön, nem tud mást mondani a kinti életről, csak jót, derűset.

Olvassunk egy ilyen olvasmányt is. Igaz, ebben is benne van a derű, de ez most nagy szomorúságot rejt magában, mert hiszen ha nem is beszél róla a magyar honvéd, szíve, lelke azért mégis csak tele van szomorúsággal, ha azokra a jó bajtársakra gondol, akiket bizony hiába várnak már idehaza virágos csákóval...

A Komitácsi.

A Komitácsi nem valami alattomos szerb volt, hanem egy okostekintetű, nagyszőrű, bozontosfejű kis kutya. Egy főhadnagy volt a gazdája, aki magával vitte a haretérre.

Ennek a kis kutyának hajdan szép, becsületes neve is volt. A katonák nevezték el Komitácsinak nagy, kócos szőréről és bozontos fejéről. Rajta is maradt azután ez a név.

Sok szép, megható történetet hallottam már a kutyákról, a kutyák hűségéről. De hűségesebb, gazdájához ragaszkodóbb kutyát még nem láttam a Komitácsinál.

Amikor először hallotta a puskaropogást ez a torzonborz kis kutya, bizony nem valami jól érezte magát a haretéren. Szűkölve lépkedett gazdája nyomában. Felapult a földre, hogyha golyók sívítottak el a feje fölött. Okos szeme mindig a gazdája tekintetét kereste. Hogyha a főhadnagy ránézett, a kis kutya akkor lekonyította fülét, csóválta a farkát, nyalagatta a szája szélét. Mindez bizonyosan annyit jelentett: „Vigyázzunk, édes gazdám! Nem jó világ van erre!”

Amikor aztán már megszokta füle a puskaropogást és az ágyúbömbölést, a kis kutya másképpen viselkedett. Nem lapult a földre, hogyha röpködtek feje körül a golyók. Néhány nap múlva úgy érezte magát, mintha világéletében háborúban lett volna.

Csak a srappellel nem tudott megbarátkozni. Egyszer csak valahol messze nagyot durrant. Azután sívítva közeledett. Majd hirtelen elpukkant és száz, meg száz zizegő, bűgő darabra szóródott szét.

— Mi lehet ez? — tűnődött magában sokszor Komitácsi.

Hogyha egy-egy srappelldarab mellette csapódott a földre, odaszaladt, dühösen beleharapott és ugyancsak megugatta. Volt olyan nap, amikor reggeltől estig egyebet sem csinált, csak srappelldarabokkal és ágyúgolyókkal veszekedett.

Komitácsit egyszer nagy öröm érte. Kitüntetést kapott a gazdája. Érmek tűztek a mellére. A kis kutya olyan boldog volt, mintha ő maga kapta volna a kitüntetést. Ugrándozott, vonított, bukfenceket hányt örömeiben. Kapkodta a szélben lenge-dező fűszálakat.

Am egyszer szerencsétlenül járt a főhadnagy is, a kis kutya is. Egy srapnell-szilánk a főhadnagynak karját, a kutya-nak meg lábát törte. Szegény Komitácsi sivalkodott keservesen. Vértó lábát nyalogatni kezdte. Majd nyújtogatta gazdája felé, miközben ismét keservesen vonított. Mintha csak azt mondta volna:

— Segíts rajtam, édes gazdám!

De amikor meglátta, hogy gazdájának meg a karja vérzik, egyszerre megfeledkezett a maga bajáról. Odabicegett a főhadnagy mellé. Hozzásimult. Ijedten fürkészte az arcát.

A főhadnagy megsímogatta bozontos kis bajtársát.

— Hát te is megsebesültél! — szólt hozzá.

Komitácsi válaszul csak a farkát csóválgatta.

A sebesülteket az orvos vette gondjaiba. Először a főhadnagy sebét kötözte be, azután a kutyaét. Mind a ketten kórházba kerültek. Gondosan ápolták őket. Két hónap múlva egészségesen hagyták el a kórházat. Azután visszamentek a haretérre.

A hűséges kis kutya most is ott járt mindig gazdája nyomában. De most nem volt olyan fürge, mint azelőtt. Nem szaladgált az ágyúgolyók és srapnell-darabok után. A világeért sem hagyta volna ott gazdáját. Mintha rosszat sejtett volna.

Rohamra indultunk. Ropogtak a puskák, kattogtak a gépfegyverek. Bömböltek az ágyúk. Hullott a golyózápor. A főhadnagyot egy gyilkos golyó homlokán találta. A vitéz katona összeesett, hősi halált halt.

A hűséges kis kutya néhány szempillantásig rémülten nézett halott gazdájára. Azután kétségbeesetten szaladgált körülötte, mintha segítséget keresne. Majd szörét fölborzolva leült a főhadnagy mellé. Szemét az égre függesztette és keservesen vonított: siratta édes gazdáját.

A véres ütközet csillapultával a főhadnagyot eltemettük. Sírját teleszórtuk virágokkal. Azután imádkozva elbúcsúztunk kedves bajtársunktól. Tovább mentünk. Hívott a parancs, a kötelesség.

Valaki mégis ott maradt a frissen hantolt sírnál. Ott maradt a főhadnagy leghűségesebb bajtársa: a kis kutya. Hiába hívtuk, csalogattuk! Hiába akartuk erővel elvinni! Ugrált, ficánkolt, vonított a kezünkben. El kellett eresztetni. Vissza szaladt gazdája sírjához. Odakuporodott a rögökre. Fejét lehajtotta a virágokra és ott maradt mozdulatlanul.

Egy hét múlva ismét arra vitt útunk. Megnéztük a sírt. Komitácsi még akkor is ott feküdt az elszáradt, elhalt virágok közt. Benne sem volt már élet. Meghalt bánatában a gazdája után...

(Nyáry Andor.)

(Megbeszélés. A haretér eseményei. Miért vitte magával kis kuttyáját a főhadnagy? Hogyan viselkedett a kutya eleinte,

azután? Mi történt a sebesüléskor? Hogyan pusztult gazdája után? stb.)

Történelem.

Szavald el B. Büttner Lina költeményét! (Fiúknál Tóth Kálmán hasonló című költeményét tárgyaljuk.)

KI VOLT NAGYOBB?

Ném tudom én a sok közül.
Ki volt dicsőbb, ki volt nagyobb?
Mindenik egy fényes csillag.
Mely századokon át ragyog.

Az volt-e jobb, ki az égnek
Is megnyeré az új hazát?
Dicsőnek, szentnek nevelé
Első királyunkat, fiát.

Vagy az, ki bár megtört szívvel,
De hittel ment lengyel földre,
Hogy Jagello vad népének
Az örök vallást megvigye?

Vagy ki fátyolt vett hálából,
Margitsziget szent virága,
Hogy a dúló tatárhadtól
Megszabadult szép hazája?

Az-e, aki oly jó vala,
Hogy csoda történt kedvéért?
Kötényében átváltozott
Nyíló rózsává a kenyér?

Vagy az a szép királyleány,
Utolsó Árpád nővére,
Ki fátyolt vett, hogy pártviszály
Honát miatta ne érje?

Vagy az a mi Kornéliánk?
Igazságos Mátyás anyja?
Vagy a tudománypártoló:
Erdély dicső nagyasszonya?

Vagy tán az a hű, nemes nő,
Mindenik közt a legdicsőbb,
Aki Munkács várát védé?
Avagy tán a hős egri nők?

Vagy az, aki gályahaddal
Galambócot ostromolta?
Vagy ki Nándorfehérvárát
A töröktől elfoglalta?

Sokan voltak; de ki tudná:
Melyik dicsőbb, melyik nagyobb?
Én csak áldom a jó Istent.
Hogy én is magyar nő vagyok.

(Sorban a következőkről van szó: Hedvig, Nagy Lajos királyunk leánya, aki Jagello litván fejedelem felesége lett, Szent Margit, Magyarországi Szent Erzsébet, Erzsébet hercegaszszony, III. András testvére, Lorántfy Zsuzsanna, I. Rákóczi György erdélyi fejedelem tudománykedvelő felesége, Zrinyi Ilona, Rozgonyiné Szentgyörgyi Cicelle, Nándorfehérvár ostroma alkalmával egy magyar nő gyújtotta fel a várat s így segítette be a magyarokat)

(Az egyes történelmi személyeket végigtárgyaljuk közös megbeszélés alapján.)

Szózat.
(Közös ének.)

A jutalmak kiosztása, búcsúzás azoktól, akik nem jönnek vissza ősszel.

Ima.

A tornaünnepély.

A testgyakorlás beható tanításának célja elsősorban a gyermek egészségének, erejének és ügyességének tervszerű fejlesztése, másodsor pedig az önfegyelmezettségre, engedelmeségre, önuralomra, önálló elhatározásokra és cselekvésre, egymás megbecsülésére s összetartásra való nevelés. Egészséges testi életre és illő magatartásra való szoktatás.

A testnevelés a nevelésnek szinte valamennyi eszményét — a szeretetet, összetartást, művelt ifjúhoz illő viselkedést stb. — nemes emberi jellem kialakítását akarja elérni, mert a testgyakorlás testet fejlesztő és léleknevelő is egyúttal. Edzetebb ember a betegségeknek is jobban ellenáll, az izmok erőssége, az ügyesség kifejlesztése és fokozása pedig úgy a gyermeket, mint a felnőttet is képessé teszi arra, hogy az élet terheit elbírja, és elősegíti számukra az életben való könnyebb beilleszkedést.

A testgyakorlás behatóbb tanítása — így a tornaünnepélyek rendezése — hathatós alátámasztója a minden jó és nemes ügy iránti fogékony serdülő gyermekkorban a leventeintézmény ügyének és céljának is.

A helyesen és jól rendezett tornaünnepélyeket ma már úgy a gyermekek, mint a szülők is megkedvelték, s igazi örömmel mennek az ilyen alkalmakra. Ha ezek a tornaünnepélyek jól rendezettek, mégpedig úgy a szereplő tanulók, mint a közönség szempontjából, akkor a szereplők is, a szemlélők is olyan élménnyel lelkükben távoznak a tornaünnepélyről, amely feledhetetlen lesz számukra.

A tornaünnepélyen bemutatott gyakorlatokat lehetőleg zene kíséresse. A versenyzők felvonulása a Himnusz után kezdődik, mégpedig az egyes osztályok tanítóik vezetése mellett, az iskola lobogójával a menet élén. Az egyes osztályok a zene

hangjai mellett tisztelegve, katonás rendben vonulnak el a zászló előtt, azután elfoglalják helyüket a már előre kijelölt helyen.

Ha zenére történik a gyakorlat, minden gyakorlatot zenei bevezetés előz meg, ami egy ütem. Ennek végére a tanulók vigyázzba állnak. Pihenőállás rendszerint az 5-re, vagy 8-ra történjék. A zeneszámokat legjobb a bevált Pándy Horváth J. tornazenéi közül választani.

Ha a tornaünnepélyt valami más ünnepéllyel kapcsoljuk össze (pl. hősök napja), akkor ez a tornaünnepély előtt történjen.

Bemutatunk itt két tornaünnepély-műsort, amelyek természetesen az adott helyzethez és körülményekhez alakíthatók, bővíthetők, rövidíthetők.

A tornaünnepély műsorát mindig az évi torna-anyagból válogassuk össze, mégpedig úgy, hogy az egyes óratervek már begyakorolt részeit állítjuk össze egy megfelelő, mutatós gyakorlattá. Ezzel kettős célt érünk el. Először a tanulókat nem állítjuk lehetetlen feladatok elé, mivel a tornaünnepély gyakorlatait, annak egyes mozdulatait már begyakorolták az év közben, másodsor a kiválasztott gyakorlat nem haladja túl a tanulók képességeit, erejét. Ez a két dolog biztosítja a tornaünnepély sikerét.

Az első osztályok tanulóival kizárólag csak egészen játékszerű gyakorlatokat mutassunk be, természetesen ezt is a már évközben begyakorolt és a tanulóknak megfelelő anyagból összeválogatva. A jó tornaünnepély műsorát tehát tulajdonképpen már az év elején, az egyes óratervek összeállításakor alapoztuk meg.

Az ünnepély változatosságának biztosítására álljon itt az alábbi két tervezet. Az első 6–12 éves, a második 10–14 éves tanulók számára készült.

I.

(Ha fiúk és leányok együtt vannak, az egyes számok úgy váltakozzanak, hogy a leányok bemutatója után mindig fiúk következzenek. A szabadgyakorlatok zenére vagy énekre, a játékok szabadon, zene nélkül végezhetők.)

A felvonulásnál jobb a négyes sor a háromasnál, mivel

ez tetszés szerint megosztható s így az egyes párok szétválásával és újabb összejövésével kialakíthatjuk a megfelelő alakzatot.

1. Közös felvonulás. (Zenére, vagy énekre.)
2. Himnusz.
3. A IV—VI. osztály szabadgyakorlatai.
4. Az I. osztály tréfás játéka.
5. A II. osztály egyszerű táncgyakorlata. (Leányoknak.)
6. A III. osztály tréfás játéka.
7. A IV. osztály (fiúk és leányok) szabadgyakorlata vagy tánca.
8. Szavalat. (Pihenő.)
9. A III. és IV. osztály tréfás futóversenye.
10. Az V. osztály (fiúk vagy leányok) szabadgyakorlata vagy tánca.
11. A II. osztály tréfás játéka.
12. A VI. osztály (fiúk vagy leányok) szabadgyakorlata vagy tánca.
13. Az V—VI. osztály (fiúk vagy leányok) tréfás játéka, vagy játékszerű futóversenye.
14. A VII—VIII. osztály szabadgyakorlatai vagy tánca.
15. Gula-csoportok alakítása. (Csak fiúk számára.)
16. Felállás, szavalat.
17. Tisztelgés a zászló előtt. Szózat.
18. Elvonulás.

II.

(Felvonulás itt is tetszés szerint. A szabadgyakorlatok zene vagy énekszóra.)

1. Közös felvonulás. (Zenére, vagy énekre.)
2. Himnusz.
3. Közös szabadgyakorlat. (Valamennyi tanuló számára.)
4. Az V—VI. osztály futása.
5. A VII—VIII. osztály gyakorlatai ugrószekrényen.
6. Az V. osztály külön kéziszer-gyakorlata. (Bot, fapuska, stb.)
7. A VII—VIII. osztály távolugró döntője.
8. A VI. osztály gula-gyakorlatai.
9. A VII. osztály zenés kéziszer-gyakorlatai.

10. A VII—VIII. osztály korlát-gyakorlatai.
11. A VIII. osztály talaj-tornája.
12. Az V—VI. osztály játéka (kötélhúzás stb.)
13. A VII—VIII. osztály nyújtó-gyakorlatai.
14. Az V—VI. osztály távolugrás döntője.
15. A VII—VIII. osztály zenés kéziszers-gyakorlatai.
16. A VII—VIII. osztály futása, döntő.
17. Gula-gyakorlatok a nagyobbak számára.
18. Felvonulás, díjkiosztás, Hiszekegy.
19. Szózat.
20. Elvonulás a nemzeti zászló előtt.

A KENYÉR ÜNNEPÉN.

Emberhangyák nyüzsögnek szerte.
 Aratnak hajnal óta már,
 Aranyszedőknek szőnyegére
 Tengercsok kincset szór a nyár.
 ... Ma ünnepet ül a határ.

A munka zajlik egyre, egyre,
 Az Égen itt-ott felhő ácsorog.
 Kaszáknak éles pengéjére
 A búza könnye rácsorog,
 A sok kalász megtántorog.

Meghal, mint szent esatán a hősök.
 Az emberért a porba hull,
 Keresztre rakják s megfeszítik,
 A szívét elszedik rabul,
 S vérit fogyasztják balzsamul.

Keresztben már az évi termés,
 Megáll a szorgos sok tenyér,
 Letarolt földön ünnepoltár,
 Rajt föld véréből nőtt kenyér.
 — Imádság-fénye Égbe ér.

Keresztben áll az évi termés,
A mindennapi kenyérünk.
Szegényes, tépett asztalunkra
Az Isten adta fel nekünk
És várja, hogy a szent kenyérhez
Méltók, — és emberek legyünk!

(Móra László.)

TANÍTÁSOK

az elemi népiskola VII. és VIII. osztályai számára

Kiadott *Tanterv és Utasítások* alapján. Ára: 5.40 P.

Megrendeléseket a pénz előzetes beküldése vagy utánvét mellett eszközölünk.

Figyelem!

Felhívjuk Előfizetőink figyelmét a kiadásunkban megjelent, alant felsorolt könyvekre.

Beszéd- és értelemgyakorlati mintatanítások, tekintettel az értelmi és akarati nevelésre (60 mintatanítás) 300 oldal	3.20
Egészségtani mintatanítások (50 mintatanítás)	2.40
Magyar Medence	1.20
Népművelődési előadássorozat I., II., III. (170 előadás) 536 oldal. A három kötet csak	5.60
Először igazság, azután béke. 340 oldal	2.—
Időszerű népművelési előadások (40 előadás)	3.60
A Magyar-medence földrajza (Tájégségekbén)	3.20
A Magyarország Története I/II. kötet.	16.—
Oratervek a történelem tanításához	8.60

Könyveket a pénz előzetes beküldése, vagy utánvét mellett szállítunk.

Felhívjuk igen tisztelt Előfizetőink szíves figyelmét, hogy akik a Gyakorlati Pedagógia 1941. évre szóló előfizetési díját még nem fizették be, azt mielőbb rendezni szíveskedjenek, mert csakis úgy áll módunkban a további számokat küldeni.

Megrendeléseket az előfizetési díj beküldésével fogadunk el. Előfizetés félévre 3.20 P, egész évre 6.20 P.

Megrendelhető Szeged Kálvária-u. 7.

Szerkesztőség: Szeged, Madách-u. 17.

Felvilágosításokat készséggel adunk, kérjük azonban válaszbélyeg, vagy válaszos levelezőlap beküldését.

TANÍTÁSOK

az elemi népiskola VII. és VIII. osztályai számára

kiadott *Tanterv és Utasítások* alapján. Ár: 5.40 P.

Megrendeléseket a pénz előzetes beküldése vagy utánvét mellett eszközölünk.

FIGYELEM

Felhívjuk igen tisztelt Előfizetőink
szíves figyelmét, hogy a mai viszo-
nyokra való tekintettel, az előfize-
tési díjat befizetni sziveskedjenek,
mert csak így tudjuk biztosítani
a füzetek további pontos küldését.

